

Miljøjournalen

**Krise i kultur-
landskapet**

**Tusen
arter
truet**

Ekstrem sommer Ny vannkraftkamp Fisk blir døde

- Ekstrem sommer • 3
- Leder: Kunstig åndedrett • 4
- Skyter fisk døde • 4-5
- Riksrevisjon og miljø • 6
- Sjeldne arter i Leca-dam • 7
- Syndebukkene bør utryddes • 8
- Fisker de siste ålene • 8-9
- Bygger ekte passivhus • 10-11
- Tema: Kulturlandskap • 12 - 19
- Golf og biologisk mangfold • 14
- Vil verne 100 landskap • 15
- Landsbygda gror igjen • 16
- Vannkraftkamp i seterdal • 17
- Intervju med Sponheim 18-19
- Kort sagt • 20-21
- Festivaler tar miljøansvar • 22-23
- Ny miljøfilm • 24
- Klima: Våt juli • 24

REDAKTØR:
Tor Bjarne Christensen | Tlf. 23 10 96 08
tbc@naturvern.no

REDAKSJON:
Martin Ødegaard | Tlf. 23 10 96 06
mo@naturvern.no
Jon Bjartnes | Tlf. 23 10 96 07
jb@naturvern.no

ADRESSE:
Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo
Telefon: 23 10 96 10
Telefaks: 23 10 96 11
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Nett: www.miljojournalen.no

FORSIDEFOTO: KULTURLANDSKAP I RAULAND. FOTO: BÅRD LØKEN

ABONNEMENT:
320 kroner per år (privat)
700 kroner per år (bedrifter)

ANNONSER:
HS Media | Tlf. 62 94 10 30,
faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund

TRYKK: Gan Grafisk

NESTE UTGAVE: September 2007

Trykket på papir produsert av drikkekartonger i Norge.
Mer informasjon: www.hippo.no

Løsne slipset for miljøet

Italienske helsemyndigheter vil bekjempe global oppvarming ved å be menn ta av seg slipset.

Bakgrunnen er at klimaanleggene kan bli skrudd ned.

— Å ta av seg slipset senker umiddelbart kroppstemperaturen med 2-3 grader, uttalte myndighetene, som forklarer at man på den måten sparer elektrisitet og beskytter miljøet, skriver nyhetsbyrået Reuters.

Oppfordringen om å kle seg mindre formelt har gått ut til offentlige og private kontor under hetebølgen som var i Europa i juli. Også Italias største oljeselskap ENI uttalte at de ansatte ikke trenger å bruke slips.

Produsentene av slips derimot, tok ikke like godt i mot ideen. Flavio Cima sendte et brev til finansavisen Il Sole 24 Ore med overskrif-

(Foto: Photos.com)

ten: "Jeg, slipsmaker, er ansvarlig for global oppvarming."

Han skrev videre at nå kan italienere fortsatt bruke bil, oppvarming og kjøling av hjemmene sine,

og fortsette livene sine som de har gjort. Med ett unntak: Man skal ikke lenger bruke slips.

Neshorn sliter med sex-livet

Dårlig sæd kvalitet og andre reproduksjonsproblemer forhindrer graviditet, og gjør at de truede neshornene i Malaysia kan være i ferd med å dø ut.

Ekspertene frykter at problemene blant neshornene kan framskynge utryddelsen. I juli møttes eksperter på Borneo for å finne ut av måter å redde neshornene på øya. Der ble det hevdet at dyrets manglende evne til reproduksjon var en viktig trussel, skriver nyhetsbyrået Reuters.

— En mulig årsak kan være at de lever atskilte steder dypt inne i jungelen og derfor sjelden får muligheten til å parre seg, sa Laurentius Ambu, sjef for Sabah Wildlife Department.

Den største trusselen mot neshornet er likevel ulovlig jakt. Neshornets horn har rykte på seg for å være et afrodisiakum, og er en kjent ingrediens i tradisjonell asiatisk medisin. Men det er informasjon som ser ut til å ha gått neshornene selv hus forbi.

Forbyr flaskevann

Offentlig ansatte i San Francisco må finne andre måter å slukke tørsten på, etter at ordføreren i byen la ned forbud mot å drikke flaskevann i arbeidstida. Forbudet begrunnes med at det forurenser, koster for mye og ikke er noe bedre enn springvann. Ordføreren hevder at man for en liter flaskevann kan få tusen liter springvann. Byen kan spare 500.000 dollar på at flaskeforbudet blir innført.

Forbyr hanekamp

Som den siste amerikanske staten forbyr nå Louisiana hanekamper. Forbudet kommer til å tre i kraft august 2008, slik at de som lovlig har drevet kampene kan få tid til å selge dyr og utstyr. Tilhengere av hanekamper har klart å forhindre forbudet i flere år, men Louisiana følger nå New Mexico som tidligere i år forbød kampene.

Skogbranner, hetebølger og flommer har herjet over hele verden denne sommeren. Flere tusen mennesker er døde og millioner er drevet fra sine hjem. Skyldes ekstremværet menneskeskapt global oppvarming?

Brannmannskaper i kamp mot skogbrann. Flere hundre mennesker er drept av skogbranner i Europa i sommer. (Foto: Jani Bryson/Istockphoto)

Ekstrem og dødelig sommer

TEKST: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

— Det har vært mye ekstremvær denne sommeren, det er ingen tvil om det. Det er vanskelig å knytte enkelthendelser til menneskeskapt klimaendring, men trenden vi nå ser passer godt med det klimaforskere lenge har sagt vil skje: Mer tørke der det er tørt og mer nedbør der det er vått, sier direktør Pål Prestrud i Cicero Senter for klimaforskning.

Våteste sommer i England

Ekstremværet har rammet alle verdensdeler denne sommeren. De store nedbørsmengdene som hølet ned over Sør-Norge i juli ødela nok ferien for solhungrige nordmenn, men flommene i Norge var små sammenlignet med hva folk i Sørøst-England ble rammet av. Her opplevde man den våteste sommeren noensinne. Minst ni mennesker ble drept i to omganger med flommer, hvor 350 000 mennesker mistet drikkevannet. Skadene er beregnet til formidable 35 milliarder kroner.

Samtidig slår en fersk britisk rapport for første gang fast at det er en sammenheng mellom den økte nedbøren i områdene nord for 50. breddegrad og menneskers

utslipp av klimagasser.

— Denne flommen er et eksempel på hva slags hendelser vi vil oppleve i fremtiden, sier en av forskerne bak rapporten, Peter Stott ved Universitetet i Reading.

Hetebølger og branner

I Sørøst-Europa var problemet det motsatte. Kraftige hetebølger med temperaturer godt over 40 grader tok livet av nærmere 500 mennesker i Ungarn, sendte 19 000 på sykehus i Romania og forårsaket voldsomme skogbranner i Bulgaria og Hellas, hvor en 110 år gammel varmerecord ble slått. Den nye rekorden lyder på hele 46 grader.

Også Kanariøyene ble rammet av store skogbranner. Temperaturer på rundt 40 grader kombinert med sterk vind forårsaket branner over områder på 350 000 mål. Tusenvis av turister og innbyggere måtte evakueres fra flammene.

35 millioner rammet

Ser vi på Asia, er mer enn 35 millioner mennesker i India og Bangladesh rammet av de verste flommene i manns minne. Flere hundre er døde, og rundt 10 millioner er drevet fra sine hjem. Situasjonen er

ikke bedre i Kina, hvor over 700 er drept av kraftige flommer en rekke steder i landet. Paradoksalt nok er vannmangelen prekær i andre deler av "Midtens rike", hvor tørke har fratatt mer enn 7,5 millioner mennesker drikkevannet. Denne måneden er dessuten to-tre tyfoner ventet inn over Kinas kyster. Kinesiske myndigheter nærer ingen tvil om at global oppvarming er en av årsakene.

— En av grunnene til de ekstreme værtyperne i år er uvanlig atmosfærisk sirkulasjon skapt av global oppvarming, uttalte Song Lianchun, lederen for det kinesiske meteorologiske departementet, på en pressekonferanse tidligere denne måneden, ifølge nyhetsbyrået Reuters.

I Amerika nærmer orkansesongen seg med varsler om høy aktivitet. Et forskerteam ved det statlige Universitetet i Colorado meldte nylig at de i år forventer åtte orkaner i Atlanterhavet, hvorav fire kan bli spesielt kraftige. Samtidig viser en ny studie at antall orkaner i Atlanterhavet er fordoblet det siste århundret som følge av global oppvarming.

— Været varierer, alle vet at det endrer seg og at man får ekstremsituasjoner nå og da. Det vi ser nå er at hyppigheten har økt. Vi kan vente at denne trenden vil fortsette og at disse værphenomene vil øke i styrke og omfang. Det gjelder spesielt kraftige nedbørsituasjoner og kraftige tørker, sier Prestrud.

Bil kjører i én meter dypt vann under flommen i Oxfordshire i England. 20. juli falt det 43 millimeter regn på en dag. (Foto: Barry Crossley/Istockphoto)

Leder

Kunstig åndedrett

I flere tiår har Norges biologiske arvesølv blitt kjørt ned av landbruksmaskiner, sprøytet og gjødlset i hjel. Der

beitedyr og slåttekarer rådet grunnen, vokste det frem et artsrikt kulturlandskap, som er blitt skjøttet mer eller mindre siden jernalderen. Med intensivering av jordbruket ble rike slåtteeenger byttet ut med artsfattig forproduksjon, myrer og øyer i landskapet er omgjort til åkrer og beitedyrene er på vikende front. Nå er over tusen arter i jordbrukslandskapet truet som følge av endringer i landbruket.

Miljøjournalen kan i dette nummeret fortelle at kulturlandskap med spesielle biologiske og kulturelle verdier nå skal velges ut og vernes. Innen 2010 skal det foreligge en liste med hundre områder, jevnt spredd over hele landet. Og denne gangen følger det også penger med til skjøtsel.

Det er vel og bra, men kan knapt regnes som mer enn kunstig åndedrett. Regjeringen har lovet å stanse utryddingen av arter i Norge innen 2010. Da er det på høy tid å starte. Vi forventer en målrettet satsning hvor en omfattende tilskuddsordning for skjøtsel av randsoner, slåtteeenger og øyer i landskapet er ett av tiltakene. Dette er først og fremst statens ansvar, og fellesskapet må betale regningen, men man kommer ikke langt om livredderne ikke blir med:

Skal det biologiske mangfoldet i jordbrukslandskapet reddes, må hver enkelt jordbruker se verdien i å ta vare på det som har gått i arv fra bonde til bonde i århundrer: Mangfoldet som nå er etterlatt i vår generasjons varetekt.

Skyter fisk og sjøpattedyr

Bruk av seismiske luftkanoner i jakten etter olje og gass skader hørselen til fisk og sjøpattedyr, viser en ny rapport fra Naturvernforbundet.

TEKST: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

— Det er på høy tid at myndighetene og oljeselskapene tar dette alvorlig, sier marinbiolog Per-Erik Schulze, som har utarbeidet rapporten sammen med Alf Ring Pettersen, tidligere fiskerirådgiver i Naturvernforbundet.

Skyter lydbølger

I høysesongen for seismikk, fra mai til september, tråler seismikkskipene norske farvann på leting etter olje og gass, på oppdrag fra Oljedirektoratet og oljeselskap. Lydbølger blir skutt ned for å kartlegge forekomstene under havbunnen. Denne aktiviteten har foregått regelmessig siden 1960-tallet. Nordsjøen har vært mest utsatt, men også i Norskehavet har aktiviteten vært stor. De siste årene er det blitt skutt mye i Barentshavet.

Skader hørselen

— Vår konklusjon er at seismiske kartlegginger kan skade hørselen til stasjonær fisk, og vi utfordrer norske myndigheter og oljeselskaper til snarest å gjennomføre en full konsekvensutredning, sier Schulze.

Fangsten reduseres

Fiskere har rapportert at fangsten av torsk blir dårligere i flere kilometers omkrets i dagene etter skytingen. Det går noen uker før fisket tar seg opp igjen. I Norge er det knapt forsket på dette, men canadiske og australske forsøk har vist at torsk og andre fiske-slag mister hørselen midlertidig etter seismikkskyting. Sjøpattedyr som hval og sel får tilsvarende hørselstap.

Hørselen viktig

Det er uvisst i hvilken grad skytingen kan føre til reduksjoner i

bestandene.

— Det vi vet er at fisk bruker hørselen til å navigere og i forbindelse med gyting. Fisken er også avhengig av hørselen for å oppdage fiender. Det sier seg selv at seismikken kan få svært uheldige følger, sier Schulze.

Tusen skadelige skudd

I områder med seismikkskyting er det dykkeforbud i flere kilometers omkrets på grunn av faren for hørselsskade. Fisk og sjøpattedyr har imidlertid få steder å flykte når seismikkskipene kommer. Lyd går raskere og lenger i vann enn på land. Den australske forskeren McCauley mener luftkanonene kan skade fiskens hørsel i opptil 1,5 kilometer fra skytestedet. Båtene kjører i linjer med et par hundre meters mellomrom og fyrer av et skudd hvert tiende sekund. En fisk som ligger stille på bunnen vil bli utsatt for cirka tu-

Undersøkelser viser at torskens hørsel blir skadet av seismikkskyting. (Foto: N Sloth/Biopix.dk)

Tor B. Christensen

Sjøpattedyr døve

sen skadelige skudd. Det hender ofte at ulike selskap skyter i det samme området, med kun et par ukers mellomrom.

Etisk spørsmål

— Dette handler først og fremst om dyrehelse og etiske spørsmål. Så vidt vi vet, har seismiske undersøkelser i Norge aldri blitt begrenset av hensyn til dyrevelferd, sier Schulze.

Ikke påvist skade

Oljebransjen på sin side går ikke uten videre med på at seismikken har skadelige effekter på miljøet.

— Det er ikke påvist at seismikk skader miljøet. Det som kan skje er at fisk forsvinner fra området en veldig kort periode. Noen skade ut over det, kjenner vi ikke til. Vi mener bruk av seismikk er forsvarlig, sier Kjetil Hjertvik, kommunikasjonsrådgiver i Oljeindustriens Landsforening.

— Forsøk i utlandet viser at seismikk kan skade hørselen til fisk og sjøpattedyr. Har ikke oljeindustrien et ansvar for å ikke påføre dyr lidelser?

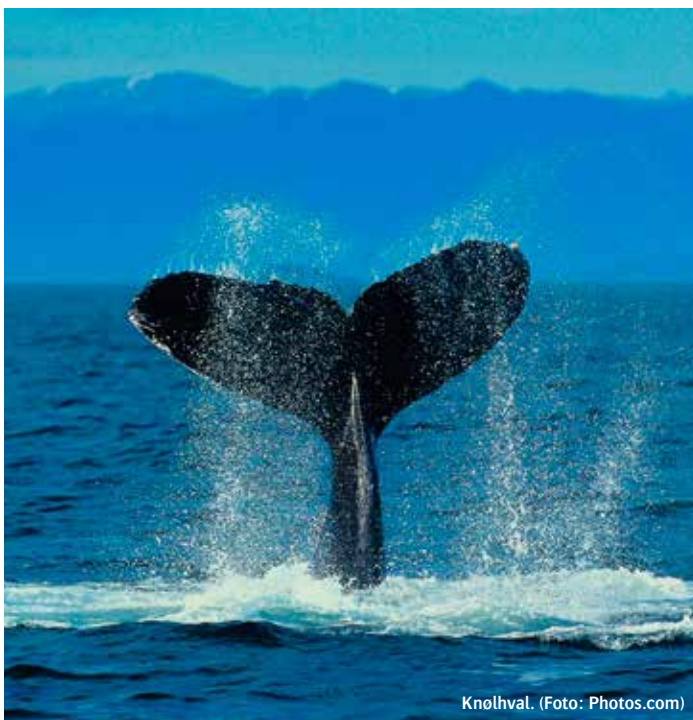
— Det er vanskelig å kommentere. De undersøkelsene industrien har gjort viser at det ikke fører til varige skader. Så langt er det ingenting som tyder på at fisk lider noen skade av seismikk, sier Hjertvik.

Alternativer finnes

Det finnes imidlertid alternativer til seismikk. Ved bruk av elektromagnetiske bølger kan man kartlegge forekomstene uten å påføre livet i havet noen skade, ifølge Rune Mittet ved Electromagnetic Geoservices i Trondheim. Metoden brukes over hele verden, men i liten grad i Norge sammenlignet med seismikk.

Gråselunge. (Foto: Peter Garbet/Istockphoto)

Knølhval. (Foto: Photos.com)

USAs nasjonal-fugl ikke lenger truet

USAs nasjonalfugl, Bald Eagle (Hvithodehavørn), er nå fjernet fra listen over truede dyrearter. Antallet ørner minket kraftig i 60-årene, men med en utrolig redningsaksjon, ser det nå ut til at antallet kryper oppover igjen. Doug Inkley i National Wildlife Federation kalte det et "man-on-the-moon-moment" for dyreverden.

I 1963 var antallet hekkende fugler så lavt som 417, mens det nåværende antallet er rundt 10.000 i opplyser the wildlife service på sine nettsider. Og i løpet av de siste førti årene har antallet observerte fugler vært nidoblet.

Bush innkaller til klimamøte

George Bush vil innkalle FN, EU og elleve andre land til et møte i Washington i september for å diskutere global oppvarming og hvordan man kan kutte utslipp av klimagasser, skriver nyhetsbyrået Reuters.

Bush følger nå opp løftet fra mai om å møte andre land som er ansvarlige for de største klimautslippene. På G8-møtet i juni ble de åtte landene enige om å påta seg betydelige kutt i utslipp av klimagasser. Målet er å halvere CO₂-utslippene i forhold til 1990-nivå før 2050.

Kina dømmer oljetyver til døden

To av lederne i en gjeng som boret hull i en oljeledning, og stjal råolje er dømt til døden i Kina, skriver nyhetsbyrået Reuters. Det var i 2005 at tyvene brøt seg inn i oljefeltet Shengli og boret seg inn i oljeledningene. Tyvene skal ha rømt da de fant ut at ledningen inneholdt naturgass istedenfor olje. En måned senere stjal de ti tonn råolje fra en annen ledning.

kalender

16. august

Grønn dag på Oslo Fashion Week.
Sted: Oslo kongressenter
www.oslofashionweek.com

17.-19. august

Njallåseminaret 2007
Seminaret om fjellrev, arktisk økologi, økoturisme og klimaendringer.
Sted: Varangerhalvøya
Arrangør: Fjellrevutvalget i Norges Naturvernforbund i samarbeid med Prosjekt fjellrev og Naturvernforbundet i Finnmark.

27. august

Nasjonal konferanse om nye mønstermaster i fjell- og fjordlandskap i Sør-Norge.
Sted: Hotell Bristol, Oslo
Arrangør: Den Norske Turistforening (DNT).

12. – 14. september

Konferansen Sustainable City Development
Malmö
Arr: Malmö Stad
www.malmo.se/sustainablecity

18.-20. september

Norsk-Svensk Konferanse om for-
suring og kalking
Arrangør: Direktoratet for Naturforvaltning
Sted: Scandic Bergen City Hotel

23. – 24. oktober

Bioenergidagene 2007
Gardermoen
Arr: Norsk bioenergiforening
www.nobio.no

29. oktober - 2. november

Trondheimskonferansen om biologisk mangfold 2007
Arr: Den norske regjering i samarbeid med FNs miljøprogram

Stortinget styrer ikke norsk arealutvikling

Riksrevisjonen slakter norsk arealforvaltning: Den er på flere områder i strid med Stortingets mål om bærekraft. Den Norske Turistforening ønsker velkommen etter, og håper det snart kommer en ny Plan- og bygningslov.

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Riksrevisor Jørgen Kosmo har stilt diagnose på norsk arealforvaltning anno 2007: Strandsonen, vassdragsbeltene, snaufjellet og de store sammenhengende naturområdene bygges ned. Veger, hytter og andre byggverk får naturområdene til å krympe, truer det biologiske mangfoldet og svekker mulighetene for friluftsliv. Selv om Stortinget altså har vedtatt mål om det motsatte.

— Ikke noe sjokk

— Riksrevisjonens konklusjoner kommer ikke som noe sjokk på oss, forsikrer Torfinn Evensen, fagsjef for naturforvaltning i Den Norske Turistforening (DNT).

— Det er veldig viktig at Riks-

revisjonen har gjort jobben med å ettergå norsk arealforvaltning. Deres rapport underbygger svart på hvitt det inntrykket vi har hatt i mange år. Nå håper vi Riksrevisjonens arbeid blir det avgjørende argumentet for å få vedtatt en ny og bedre Plan- og Bygningslov, sier Evensen.

— Dispensasjoner

Riksrevisjonen dokumenterer at byggingen på snaufjellet og i skogsgrensa har økt med rundt 25 prosent fra 1985 til 2005. Fra Østfold til Hordaland er mer enn halvparten av fastlandets kystlinje mindre enn 100 meter fra bygninger.

— Både i fjellet og langs kysten har vi sett et regime preget av dispensasjoner. Mange steder har kommunene kommet bakpå i

forhold til utbyggere. Istedenfor å gjennomføre en helhetlig og konsekvent politikk, har kommunene sagt ja eller nei til initiativ som utbyggerne har kommet med. Slik har utbyggere klart å sette nabo-kommuner opp mot hverandre, og fått dem til å drive underbudspolitik for å få prosjekter til sin kommune. Resultatet har blitt en bit-for-bit-utbygging av mange områder, sier Evensen.

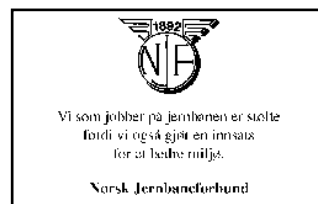
Ny lov kommer

Han håper en ny Plan- og bygningslov - som er varslet lagt fram for Stortinget i år - kan bidra til å endre på situasjonen.

— I det foreløpige forslaget til ny Planlov ligger det inne flere virkemidler som kan forbedre arealplanleggingen og sørge for mer lik praksis i ulike kommuner. For eksempel er det forslag om at fylkesdelplaner for større naturområder skal få juridisk status, og at de rikspolitiske retningslinjene om arealforvaltningen skal bli fastere i fisken. Håpet er at disse og andre endringer i Planloven kan bidra til mer langsiktighet og helhet i planleggingen, sier Evensen.

(Arealforvaltningen er på flere områder i strid med Stortingets vedtatte politikk, skriver Riksrevisjonen. (Arkivfoto))

Fant sjeldne arter i Leca-dam

Det var da Mona Jensen kjørte feil at hun kom over en dam med flere rødlistearter. Nå kan dammen bli fredet takket være Jensens utrettelige innsats.

Mona Jensen foran dammen hvor hun kom over flere rødlistede fuglearter. Nå kan dammen og fuglelivet bli reddet. (Foto: Martin Ødegaard)

TEKST: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

Mona Jensen i interessegruppa Mer Villmark. Nå oppdaget dammen ved Leca-fabrikken ved Borge i Fredrikstad for noen måneder siden. Mannen som er ornitolog kjente igjen flere fuglearter fra Rødlista.

Sivhøne, dvergdykker og vipe

Maxit Leca Norge AS har brukt området i rundt 40 år til å ta ut løsmasse til Leca-blokker. Dammen har dermed oppstått kunstig, og etter hvert blitt et eget økosystem.

Møtte motstand

Etter at Jensen oppdaget dammen tok hun kontakt med Leca-fabrikken, som holder på å fylle igjen området, og Fredrikstad kommune for å stoppe gjenfyllinga. De var ikke positive og mente det ville bli veldig vanskelig. Likevel fortsatte hun ringerunden.

Til slutt kom hun til Espen

Sandsdalen i Maxit Leca Norge AS, som tok affære. Han ga beskjed til avdelingen i Borge: Dammen skulle ikke fylles igjen. Sandsdalen forteller at de hadde fått konsesjon av Fredrikstad kommune til å grave opp området, og etter at arbeidet var ferdigstilt skulle området legges tilbake til jordbruksformål, noe som innebar at dammen skulle fylles igjen.

— Nå har vi observert flere fuglearter fra Rødlista, og regner med at flere andre arter, som frosker og salamandere også holder til her, sier Jensen, og ramser opp tre rødlistearter som befinner seg i små dammen; sivhøner, dvergdykker og vipere. De har selskap av de mer vanlige sothøner, knoppsvane, toppand og strandsnipe.

Saken står stille

I Fredrikstad sier Tor Christensen, spesialrådgiver for naturforvaltning i kommunen, at dammen bare er reddet i første omgang. — Maxit fikk i forbindelse med til-

bakestillingen tillatelse til å starte gjenfylling av dammen, men den er nå stanset inntil videre.

Saken står imidlertid stille inntil ferieavviklingen i Fredrikstad kommune er over. Men Christensen forteller at det til slutt blir et politisk spørsmål. For dammen må vernes i reguleringsplanen, og den er det politikere som skal vedta.

— Det finnes ikke i dag ikke noen fullstendig forpliktelse for kommunen til å ta vare på dam-

men. Men det er lagt inn retningslinjer i kommuneplanen om at man skal vurdere naturkvaliteten, sier Christensen.

Sivhøne. (Foto: Andrew Howe)

Vipe. (Foto: N Sloth/Biopix.dk)

Syndebukkene bør utryddes

påtrykk

JON BJARTNES

Journalist i Miljøjournalen

Det er lang tradisjon i norsk miljøpolitikk for å sette seg offensive mål og siden late som de ikke finnes, med en samvittighet så lett som edderdun. Eksempelene laver ned og handler om klima, diverse luftforurensninger, miljøgifter, avfallsmengder... Om et par år ligger det likevel an til tidenes lengste snev: Innen 2010 skal Norge stanse tapet av biologisk mangfold. Ja jøss.

Det er selvfølgelig flere årsaker til at miljøvern har blitt et politikk-område der det faller naturlig å si noe og gjøre noe helt annet. Noen av disse årsakene stikker dyptere enn denne spalte, andre er så dumme at det er lett både å se og peke på dem. Dagens tema: Organisering.

Et godt prinsipp når man skal ha noe gjort, kjent fra prosjektarbeid i barneskolen og så videre, er at det må være en viss sammenheng mellom mål, ansvar og virkemidler. De mennesker som trengs for å gjøre jobben, må også bli målt på resultatene. I miljøpolitikken har man derimot valgt organisering etter syndebukk-modellen: De som trengs for å gjøre jobben gjør lite & ingenting, andre tar imot kjeften. Det er ikke miljøvernministeren som slipper ut klimagasser eller produserer mer avfall for hver dag. Men det er hun som må møte i Stortinget og forsvare at det skjer.

Syndebukk-modellen er som man forstår ikke særlig brukbar hvis det er resultater man er ute etter. Det var derfor Regjeringen slo til med en nyskapning da den endelig presenterte en slags klimapoli-

tikk i sommer. For å nå visse (litt uklare) klimamål skal ulike samfunnssektorer forpliktes til å bidra: Kommunene skal gjøre sitt, samferdselssektoren skal gjøre sitt, industrien sitt og oljebransjen skal, nåja, pumpe olje.

Tanken er at de sektorvise tiltaksplanene skal sparke litt liv i de menneskene som må gjøre jobben hvis vi skal klare å redusere de norske klimautslippene. Over til spørsmålet om naturmangfold: Dersom politikerne ikke har tenkt å bruke syndebukk-metoden når det nærmer seg fristen for å stanse tapet av arter og naturtyper, kommer de ikke utenom sektorvise forpliktelser også på dette området.

Verken miljøvernministeren eller Direktoratet for Naturforvaltning har kontrollen over hvordan det går med naturmangfoldet her i landet. Arealplanleggingen er det kommunene som holder styr på, eller ikke holder styr på. Utviklingen i kulturlandskapet og i skogene er det landbruksministeren som har størst makt over, mens fiskeriministerens har styring på kysten. Hvis ikke disse og andre små og store myndigheter tar ansvar for naturmangfoldet, og blir målt på hvor godt de lykkes, kommer vi aldri nærheten av målet om å stanse tapet av biologisk mangfold. Da kan alle kandidater til miljøvernministerjobben i 2010 like godt begynne å planlegge unnskyldningene sine med det samme. Og det er trist, for av alle dyr i den norske faunaen er de miljøpolitiske syndebukkene blant de vi kunne klare oss bedre uten.

Fisker

Til tross for at ålen er så godt som utryddet i Nord-Europa, fanger norske fiskere flere hundre tonn ål årlig, med myndighetenes velsignelse. Men nå presser FN Norge til å vurdere om fisket er forsvarlig.

TEKST: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Fiskeridirektoratet skal nå undersøke ålebestandens tilstand og vurdere hvorvidt fisket kan fortsette. Arten står oppført som kritisk truet på den nye norske rødlisten. Likevel er det fritt fiske etter ål i Norge. Mellom 300 og 500 tonn ål fiskes hvert år. Det meste selges til i Danmark.

Nesten utryddet

Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) hevder at den europeiske ålen er farlig nær en kollaps. Seniorrådgiver Øystein Størkersen i Direktoratet for naturforvaltning går enda lenger:

— Ålen er så godt som utryddet i Nord-Europa. Bestanden har kollapset og forsvunnet fra store deler av Europa. Før fikk enhver gutt en ål på kroken i løpet

av sommeren. Det skjer ikke nå lenger, sier Størkersen.

Han deltok på det siste møtet i CITES-konvensjonen, en konferanse i regi av FN om handel med truede arter. Der ble det vedtatt å innføre restriksjoner på eksport av ål. Hvert medlemsland må heretter kunne dokumentere at fisket er forsvarlig, og både eksport- og importstaten kan stanse salget av ål om man mener det skader arten.

Krever midlertidig stans

— Norge må ta signalene fra CITES alvorlig. Ålefisket bør stanses midlertidig inntil man har vurdert om det norske fisket er bærekraftig. Vi har et ansvar for å bevare en levedyktig ålebestand, sier Bernt Rydland Olsen, fiskerirådgiver i Naturvernforbundet.

Miljøjournalen tok opp ålebestandens situasjon i januar. Da

Norske fiskere fanger 300 - 500 tonn ål årlig. (Foto: Photos.com)

de siste ålene

Fiskeridirektoratet har nedprioritert utredningen av tilstanden til den kritisk truede ålebestanden i Norge. Overfor Miljøjournalen lover direktoratet å fullføre utredningen innen september. (Foto: René Mansi/Istockphoto)

lovte Fiskeridirektoratet å starte en utredning for å vurdere om fisket er forsvarlig. Siden den tid er det skjedd svært lite.

Nedprioritert

— Vi er ikke ferdig med utredningen. Den ble så vidt startet, men stoppet opp i vår da andre oppgaver kom foran, sier Thorbjørn Thorvik, seksjonssjef ressursavdelingen i Fiskeridirektoratet.

Da Miljøjournalen ringte ham i sommer, kjente han ikke til vedtaket i CITES, men uttalte at direktoratet nå akter å fortsette utredningen.

— Først og fremst må vi bestemme hva vi forvaltningsmessig

gjøre skal med arten nå som den er havnet på rødlisten. Skal vi innføre regulerings tiltak med sikte på å redusere eller forby fisket eller ikke, det er der saken står, sier Thorvik.

Han forteller at utredningen vil være ferdig i løpet av september, men at det trolig ikke blir gjort noe vedtak i saken før årsskiftet.

Dramatisk reduksjon

Ifølge rødlisten er ålepopulasjonen redusert med 50-70 prosent på tre generasjoner, cirka 60 år. Målinger gjort i elva Imsa i Rogaland viser at antall rekrutterende åler, eller glassål, som gikk opp i elva i hele perioden 1993-2005

bare var 11 prosent av nivået på 1970-tallet.

— Dette varsl er alvorlig nedgang i den fiskbare delen av bestanden om noen år og plasserer bestanden i kategorien kritisk truet, står det å lese i rødlisten.

I Sverige har utviklingen vært enda mer dramatisk. Ifølge den svenske rødlisten er mengden glassåler redusert med 99 prosent på 25 år.

— Med tanke på ålens lange generasjonssyklus, har vi hittil bare sett begynnelsen på en alarmerende nedgang i bestanden av oppvoksende ål i Europa, slår den svenske rødlisten fast.

Lukurativ vare

Ål er i ferd med å bli en svært lukrativ salgsvare for fiskerne. Røkt ål selges nå til over 300 kroner kiloen i Oslo. En stor del av det norske ålefisket foregår i Oslofjorden og langs kysten av Sør-Norge. Skagerakfisk, som registrerer det som fiskes mellom Rogaland og Sverige, melder om et nedadgående fiske. I løpet av de siste ti årene har fangsten blitt redusert med 30 prosent.

Styreleder i Indre Oslofjord Fiskerilag Harald Kristoffersen forteller at det foregår en del ålefiske i Oslofjorden, men bekrefter at fisket er nedadgående.

Grønne energikommuner

22 kommuner på østlandet, i Midt- og Nord-Norge skal hjelpe hverandre til å få fram nye, fornybare energikilder, spare energi og kutte utslippene av klimagasser.

Gjennom det nyetablerte nettverket Grønne energikommuner skal kommunene inspirere og lære av hverandre, utveksle ideer og erfaringer, og lover å løfte spørsmål om klima og energi til strategisk nivå i kommunene.

Nettverket skal driftes av Kommunenes Sentralforbund (KS) og støttes av tre ulike departementer.

— Målet er at erfaringene som de grønne energikommunene gjør skal komme til nytte også for andre kommuner etter hvert, sier prosjektleder Kjetil Bjørklund i KS. Disse er med, sørfra og nordover: Re, Ås, Lier, Ringerike, Gran, Lunner, Jevnaker, Oppland fylkeskommune, Trysil, Åmot, Elverum, Stor-Elvdal, Engerdal, Tingvoll, Trondheim, Rennebu, Sunndal, Bardu, Målselv, Lenvik, Sørreisa og Narvik.

Tog fremfor fly i Storbritannia

Foto: Istockphoto

Togene i Storbritannia blir stadig fullere, mens flyplassene melder om nedgang antallet reiser innenlands. Manchester lufthavn meldte om 8,6 prosent færre passasjerer innenlands så langt i år i forhold til i fjor, og lenger vest har det belgiske selskapet VLM lagt ned flyruta Liverpool-London, etter at de ikke klarte å tjene penger på den, skriver Reuters.

Mens antallet flypassasjerer synker, har antallet reisende med toget steget med 18,2 prosent i samme tidsperiode. Til tross for optimisme i Storbritannia hevder likevel Airports Council International at antallet flyreiser kommer til å være fordoblet innen 2020.

Harald Ringstad bygger Norges første ekte passivhus. Det skal lage sin egen energi og bruker knapt en fjerdedel av det boligen din gjør.

TEKST: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

— Den som trenger energi, bør skaffe den selv! En engasjert Harald Ringstad legger ut om prinsippet han legger til grunn for passivhuset.

Huset han bygger skal da ikke trenge så mye energitilførsel. Ringstad anslår at eneboligen, som er under oppføring, vil kunne klare seg med under 5 000 kWh i året. En vanlig enebolig bruker i dag rundt 28 000 kWh.

Produserer energi

I Norge reduseres energimengden med opptil 50 prosent fra produksjonssted til forbruker.

— Dersom man selv produserer den energien man trenger, så reduseres transportenergitapet enormt, forteller han. Selv regner han med at huset han holder på å bygge i Sørumsand kommer til å være selvforsynt med energi, og at eventuell overskuddsenergi kan komme til å bli ført tilbake på nettet. Energien skal komme

Bygger hus som lager sin egen energi

fra varmepumpe, solcellepanel og solfangere.

Tysk standard

Begrepet passivhus er en tysk stan-

dard, og ingen i Norge har ennå satt opp et hus etter disse kravene. Tanken bak begrepet er å redusere varmetapet kraftig, noe som gjøres gjennom å superisolere fun-

gen energi

dament, yttervegger og vinduer. I tillegg skal det kun benyttes fornybare energikilder og miljøvennlige produkter.

— Det er flere hus i Norge som kalles passivhus, men så vidt jeg vet er det ingen andre hus i Norge som er bygd etter de prinsippene som passivhus-instituttet i Darmstadt har satt opp, forklarer Ringstad.

Jobber under press

Han har selv bodd og jobbet i Tyskland i 22 år – 14 av disse i byggebransjen. For et og et halvt år siden flyttet han tilbake til Norge, og det var også da han begynte planleggingen av huset.

Han regner med at huset skal være innflyttingsklart i oktober. Hvis det ikke er det, vil det by på

Ringstad står selv som ansvarlig søker, produksjonsleder, byggherre og tiltaksøver over huset i Sørumsand. (Foto: Martin Ødegaard)

problemer, for Ringstad har allerede sagt opp huset de leier nå.

— Men jeg liker å jobbe litt under press, smiler han.

Ingen hemmeligheter

Etter at huset er ferdigbygd akter han å legge ut alle tegningene av huset på nettet.

— Så kan andre som ønsker å bygge slike hus, lære av eventuelle feil jeg har gjort, sier Ringstad. Han understreker at han ikke har noen hemmeligheter rundt huset, og ikke har noen ønsker om tjene penger på det.

Når huset endelig kommer på plass og er flyttet inn i, er neste skritt å kjøpe bil.

– Det blir nok en elbil. Det hører liksom med til et slikt hus. Han forklarer at det nok blir en Think, som produseres på Aurskog, like i nærheten.

fakta

Varmtvanns-budsjett i balanse

Passivhuset produserer nok energi til å kompensere for energibehovet til varmtvann, ved hjelp av varmegjenvinning, solfanger og varmepumpe.

Varmtvann energibruk:

Oppvarmingsbehov:	kwh / år 7500
Tappevann:	kwh / år 6000
Sum varmtvann energibehov:	kwh / år 11500

Varmtvann energiproduksjon:

Gråvann varmegjenvinning:	kwh / år 2500
Vakumsolfanger:	kwh / år 3400
Varmepumpe:	kwh / år 5600
Strøm til varmepumpe:	kwh / år 1900
El. Kolbe:	kwh / år 0
Sum varmtvanns energiproduksjon:	kwh / år 11500

Snekkere fra Tyskland har kommet for å sette sammen passivhuset. (Foto: Martin Ødegaard)

Det tradisjonelle kulturlandskapet kan være borte i løpet av ti til femten år, hevder forskere. Tusen arter er utrydningstruet som følge av endringer i jordbruket.

Kulturlandskap forsvinner

TEKST: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

Jordbrukets kulturlandskap har vært en del av det norske landskapet siden jernalderen, men nå kan det være på vei bort.

Dystre utsikter

— Kulturlandskapet forsvinner. Og det forsvinner i et forrykkende tempo!

Rune Aanderaa i Samarbeidsrådet for biologisk mangfold spår dystre utsikter for det tradisjonelle jordbrukslandskapet. Han mener det kan forsvinne i løpet av de neste ti til femten årene. I den norske naturen er mange naturtyper og økosystemer utrydningstruede, og i kulturlandskapet finner vi flere av de mest verdifulle

økosystemene, forklarer Aanderaa, som peker på to grunner til at kulturlandskapet forsvinner.

— Innmarka forandrer seg på grunn av at jordbruket intensiveres – altså blir denne delen av kulturlandskapet mer brukt. Mens utmarka forandres ved at den gror igjen – den blir mindre brukt, sier Aanderaa.

Trues av gjengroing

Når kulturlandskapet forsvinner, forsvinner også flere arter som holder til i landskapet. Dermed blir det biologiske mangfoldet mindre. Mer enn 25 prosent av artene på rødlista trues av gjengroing, mens ca 20 prosent trues av intensivering i jordbruket.

Akse Østebrøt ved Direktora-

tet for Naturforvaltning er også bekymret over gjengroingen, og hun mener at flere naturtyper er på vei ut av det norske kulturlandskapet.

Slåttemarkene forsvinner

— Vi er i ferd med å miste slåttemarker, slåttemyrer, lyngheier og kystlyngheier. Og når variasjonen av landskap blir mindre, skjer det noe med artene som holder til i disse landskapene, sier Øksebrøt.

Undersøkelser viser at majoriteten av truede vegetasjonstyper i Norge finnes i jordbrukets kulturlandskap. Og på Rødlista har 35 prosent av artene sine leveområder i dette landskapet.

Mer penger til jordbruket

Både Aanderaa og Øksebrøt understreker hvor viktig det er å ta vare på det kulturlandskapet som er igjen.

— Det må innrettes støtteordninger slik at bønder får penger for å drive jordbruket på en måte som gjør at de tar vare på kultur- og jordbrukslandskapet, og på artene i området, sier Aanderaa.

Østebrøt ønsker at myndighetene må komme fram til et ambisjonsnivå for hvor mye av landskapet man ønsker å bevare, og at det finnes potensial til å bli bedre på arts mangfold.

— Vi må velge ut hva slags kulturlandskap som skal tas vare på, og så må det gis tilskuddsordninger dersom det ikke er lønnsomt å

drive det lenger. Selv om det koster litt, er det viktig å ivareta en form for drift, sier Øksebrøt.

Interesse i 1980-årene

Kulturlandskap er alt landskap som er påvirket av mennesker, men begrepet brukes i dag vanligvis om jordbrukets kulturlandskap. Det norske jordbruket har helt fram til vår tid vært utmarksbasert og derfor påvirket større deler av landskapet. Helt fra jernalderen og fram til 1950-tallet var de "naturlige" slåtte- og beitemarkene en viktig del av landskapet i Norge. Og i løpet av den tida har driftsformene vært lite forandret. De "naturlige" slåtte- og beitemarkene har ikke vært ployd og isådd, men har bare blitt

ryddet og siden brukt til slått og beite i lang tid. Mange av dem er derfor meget artsrike. I dag er det ikke lenger bruk for disse forprodukerende markene og de gamle metodene har blitt ulønnsomme. De "naturlige" slåtte- og beitemarkene trues derfor av gjengroing, noe som fører til tap av biologisk mangfold.

Begynte først på 90-tallet

I Norge begynte interessen for kulturlandskap å komme i 1980-årene, men da først og fremst med fokus på estetikk og kulturminner. Biologisk mangfold i forbindelse med forvaltningen av kulturlandskap fikk oppmerksomhet først på 1990-tallet, forteller forskningssjef hos Bioforsk, Ann Norderhaug.

Selv om bevisstheten rundt kulturlandskap kom seint i gang, understreker hun at det også har skjedd mye positivt for å ta vare på det norske kulturlandskapet de siste tjue årene.

For å ta vare på kulturlandskapets mange kvaliteter etterlyser Norderhaug en helhetstenking og mer samarbeid. Særlig mellom landbruks- og miljømyndigheter.

— Det haster med å få en helhetlig plan for forvaltningen av det norske kulturlandskapet. Man kan ikke ivareta alt, men man må finne ut hva som skal ivaretas og hvordan det skal gjøres, sier hun.

Heldige i Norge

Fremdeles finnes det en del igjen av det gamle jordbrukslandskapet, og Norderhaug sier vi er forholdsvis heldige sammenlignet med mange andre land, hvor kulturlandskapets natur- og kulturverdier nesten er borte. Men mange av verdiene er nå sterkt truet også i Norge.

— I Norge har man har vært opptatt av å ta vare på dyrket mark og å opprettholde landbruk og bosetting over hele landet. Vi har derfor fortsatt i stor grad et åpent kulturlandskap. Innsatsen for å ivareta kulturlandskapets biologiske mangfold er imidlertid ikke tilstrekkelig og det haster med

Sanglerke. Kritisk truet av endringer i kulturlandskapet.
(Foto: N Sloth/Biopix.dk)

Saronnellik. Kritisk truet av endringer i kulturlandskapet.
(Foto: JC Schou/Biopix.dk)

Bakkeklover. Kritisk truet av endringer i kulturlandskapet.
(Foto: N Sloth/Biopix.dk)

å få en mer målrettet forvaltning av det.

Hun mener jordbrukets kulturlandskap har størst verdi når det rommer både biologisk mangfold, kulturminner og sammenhengen mellom disse.

— Det er derfor gledelig at man

nå arbeider med å plukke ut slike representative områder i alle fylker i landet. Ytterligere innsats vil imidlertid være nødvendig hvis det norske kulturlandskapets natur og verdier skal ivaretas på en tilfredsstillende måte.

Slår et slag for biologisk mangfold

Golf kan være bra for flere enn dem som spiller. (Foto: Photos.com)

Bygging av golfbaner har skapt strid mellom golfere og miljøvernere i Norge. Nå mener forskere at golfbanene kan være bra for det biologiske mangfoldet.

TEKST: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

I flere land samarbeider miljøvernorganisasjoner med golfforbundene når det gjelder anlegging og bruk av golfbaner.

— Vi så på samarbeidet som var i utlandet og lurte på hvorfor det ikke var slik i Norge, sier Ole Rømer Sandberg, professor i landskapsarkitektur ved Universitetet for Miljø- og Biovitenskap.

Ser på miljøeffektene

Sandberg leder prosjektet som på oppdrag fra Norsk Golfforbund skal undersøke miljøeffekten av golfbaner. Det er første gang det skal forskes på miljøeffektene av golfbaner her i landet.

— Det bør ikke golfes eller anlegges golfbaner på fruktbar og dyrkbar mark, men bortsett fra det er det ingen hindringer for hvor baner kan anlegges, sier Sandberg.

Sandberg mener at tilgjengelighet for allmennheten og bio-

logisk mangfold kan være miljøeffekter som kan komme til å bli sentrale i studien. Likevel er hovedpoenget hvordan man velger å anlegge golfbaner.

Følger landskapet

— I Norge er det vanlig å la banen følge landskapet, slik at inngrepene i naturen blir mindre. Når man bruker det landskapet som allerede finnes, så vil ikke inngrepene i naturen bli så store, forklarer han.

— Et eksempel er bekker eller dammer som finnes på golfbaner, hvor svært mange insekter kan trives, forklarer Sandberg. Han nevner også eksempel på at tilgjengeligheten for allmennheten har blitt bedret etter at det kom opp golfbaner.

— Evje golfbane i Moss kommune har for eksempel turstier inne på banen.

Ikke på dyrkbar mark

Leder i Natur og Ungdom, Bård

Lahn, startet sin karriere som miljøaktivist i protest nettopp mot golfbaner. Han mener at det viktigste for Natur og Ungdom er å arbeide i mot banene som er plassert på dyrkbar mark.

— Golfbaner tar i dag veldig mye god matjord, og når det bare finnes tre prosent dyrket mark i Norge, er det god grunn til å ta vare på den.

Han forklarer at på slutten av nittitallet var golfbaner den tredje største årsaken til nedbygging av matjord i Norge.

— Kommer an på inngrepene

Natur og Ungdom-lederen avviser likevel ikke at golfbaner kan ha positive miljøkonsekvenser.

— Mye kommer an på hvor store inngrep som gjøres i naturen når det anlegges en golfbane.

Og så kan de helt sikkert ha positive effekter i forhold til dyreliv, avslutter han.

Golfbaner bør ikke bygges på dyrkbar mark, mener professor Ole Rømer Sandberg. (Foto: Photos.com)

NU-leder Bård Lahn.
(Foto: Markus Thorsen/
Natur og Ungdom)

Vil verne 100 landskap

Norges siste rester av tradisjonelt kulturlandskap skal reddes. Fylkeskommunene skal nå velge ut verneverdige kulturlandskap.

TEKST: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

— Målet er ikke bare å peke ut områdene, men også å sikre videre skjøtsel, og utarbeide en skjøtelsesplan, sier avdelingsdirektør Geir Dalholt i Landbruks- og Matdepartementet.

Akkurat nå er en rapporten "Utvalgte kulturlandskap i jordbruket" til vurdering hos Landbruks- og Matdepartementet og Miljøverndepartementet. Tidlig i høst vil den gå ut til fylkeskommunene som så skal rapportere inn kulturlandskap det skal være verdt å ta vare på. Det har blitt utarbeidet planer over verneverdige kulturlandskap tidligere, men den nye rapporten tar også for seg hvordan områdene skal skjøttes videre.

Innen 2010

I rapporten, som er utarbeidet av Statens Landbruksforvaltning (SLF), Riksantikvaren (RA) og Direktoratet for Naturforvaltning (DN) på oppdrag fra Miljøverndepartementet og Landbruks- og Matdepartementet, går man inn for å verne rundt 100 kulturlandskap. Spesielle kulturlandskap fordelt på ulike landskapstyper skal nå dokumenteres og få spesiell forvaltning innen 2010. Det er i første rekke jordbrukslandskap med både store kulturhistoriske og biologiske verdier som er med i betraktningen. Samtidig må det være områder hvor det er mulig å få til langsiktig skjøtsel og vedlikehold av områdene, noe rapporten peker på som den største utfordringen.

— Vi har denne gangen ikke

tatt hensyn kun til biologisk mangfold, men har også tatt for oss kulturminner og jordbruk, sier Dalholt. Han forklarer at det vil være det aktive landbruket som vil sikre skjøtsel.

Ulikt antall

Antallet kulturlandskap vil ikke være det samme i alle fylkene. Man ser for seg mellom 3 og 7 landskap i hvert fylke, hvor man

regner med å komme opp i rundt 100 til slutt.

For 2008 foreslås det å sette av inntil 100.000 kroner for hvert av de inntil tre områdene som fylkene skal begynne å utrede.

Tingelstadhogda i Gran i Oppland er ett av områdene som kan få varig vern og skjøtsel. (Foto: Jon Bjartnes)

Landsbygda gror igjen

Det norske kulturlandskapet er i ferd med å gro igjen. Dette er en av de største truslene mot arter i norsk natur.

TEKST: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

Norsk Rødliste fra 2006 slår fast at gjengroing og endringene som nå skjer med jordbruksarealene er blant de største truslene mot artsmangfoldet. Det er det sentrale Østlandet og Sørvestlandet som i størst grad merker endringene, mens de kommer senere nord i landet.

— Det er viktig å få fram kunnskap om at gjengroing er en betydelig faktor for artene som finnes på Rødlista, sier direktør i Artsdatabanken, Ivar Myklebust

Over tusen arter

Et søk i Rødlistebasen viser at over tusen truede arter er knyttet til jordbrukslandskapet.

Også Asbjørn Moen, professor i biologi ved Vitenskapsmuseet i Trondheim, er bekymret over gjengroingen, og forklarer at den er ulik i lavlandet og høylandet.

— Tidligere ble de ulike lagene i naturen utnyttet maksimalt. Mens i dag er tradisjonell utmarksslått

så å si opphørt, og seterdrifta er kraftig redusert. Det fører til at utmarka gror igjen med kratt og skog, forklarer han.

Fuglelivet i tilbakegang

Blant de som direkte merker konsekvensene er Norsk Ornitologisk Forening. Antall arter er på vei nedover, og fagkonsulent Ingar Jostein Øien sier at den største trusselfaktoren for fuglelivet er intensivering av jordbruket.

— Det er spesielt overgangen fra småskala til storskala jordbruk som gir mindre biologisk mangfold. Samtidig betyr gjengroingen en overgang fra arter som foretrekker åpne områder til arter som foretrekker skogområder. Og flere fuglearter finnes nesten ikke lenger i jordbruksområder hvor det kun dyrkes en vekst, forklarer Øien.

Han peker på at det de siste tjue årene har vært en tilbakegang på 50 prosent av fuglearter som vanligvis holdt til i jordbrukslandskapet, og viser til en

betydelig tilbakegang av arter som stær, vipe, sanglerke og åkerrikse - hvor sistnevnte nesten er utryddet i Norge.

Øien sier at tilbakegangen er størst der hvor jordbruket er mest intensivt, spesielt på sørvestlandet og sentralt på Østlandet.

Klimaet påvirker

Det er ikke bare på bakkenivå at gjengroingen er et problem. Trusselen kommer også ovenfra, for også klimaet påvirker kulturlandskapet. Pål Prestrud, direktør i Cicero forklarer at klimaendringene i høyeste grad er en påvirkningsfaktor.

— Økt mengde CO₂ i lufta, kombinert med mer nedbør og lenger vekstsesong for en del planter, fremmer veksten hos plantene i stor grad. Men Prestrud ser flere sider av spørsmålet rundt gjengroing og artsmangfold, og påpeker at han har litt avvikende synspunkter. Spesielt rundt grunnen til at vi skal ta vare på arter som ikke finnes naturlig i det norske

Sveio, Hordaland. På den ene siden av veien er det fortsatt beitedyr, mens trærne råder grunnen på den andre. (Foto: Tor Bjarne Christensen)

landskapet.

— Mange av de artene som finnes i det norske kulturlandskapet i dag, hører ikke naturlig til her, som for eksempel Tromsøpalme og Canadagås. Selv om dette er arter vi har blitt vant til, fordi de har vært her lenge, avslutter Prestrud.

fakta

Gjengroing

- Gjengroing av åpen mark som resultat av manglende hevd er en av de viktigste trusler mot artsmangfoldet.

- Mer enn en fjerdedel av rødlistartene trues av opphørt, endret eller for liten hevd i jordbruksområder (957 arter).

Kilde: Norsk Rødliste 2006

Ny vannkraftkamp i seterdal

I Einunndalen i Hedmark vil kraftutbyggere lage en kunstig innsjø på tre kvadratkilometer. Naturvernere frykter for villreinstammen og kulturlandskapet.

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Einunndalen i Folldal er en av Norges lengste seterdaler. Grasdyrking og beiting på inn- og utmark har skapt et kulturlandskap som Fylkesmannen i Hedmark regner som det viktigste i fylket. Samtidig er dalen en del av Knutshø villreinområde, ett av fire områder i Norge hvor reinsdyra regnes for å ha bare villrein i slekta. Gjennom dalen renner elva Einunna. Den er nå i ferd med å bli et stridsemne i en ny vassdragskonflikt.

Vil tidoble magasinet

Et stykke ned i Einunndalen ligger Markbulidammen, en kraftverksdam med areal på 0,3 kvadratkilometer. Einunna kraftverk har en produksjon på 60 GWh. Nå vil kraftutbyggerne fordoble kraftproduksjonen gjennom å tidoble arealet på dammen. Dersom utbyggerne i Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB) og Østerdalen Kraftproduksjon AS (ØKAS) får det som de vil, skal det bygges en ny dam som er ti meter høyere enn den gamle. Terrenget er flatt, og resultatet vil bli en ny dam med en lengde på 7-8 kilometer, og med et totalt areal på tre kvadratkilometer. Utbyggerne planlegger å tappe den ned femten høydemeter vinterstid, for så å fylle den opp igjen til sommersesongen.

Konsekvenser

— Det er fortsatt et stykke fram til beslutning i saken, forteller overingeniør Ingrid Haug i Norges vass-

drags- og energidirektorat (NVE). Utbyggerne skal nå gjennomføre en større konsekvensutredning. Forslaget til konsekvensutredning var på høring i sommer, og 20 ulike institusjoner, organisasjoner og enkeltpersoner kom med sine merknader. Blant de som har stilt krav til konsekvensutredningen er Folldal kommune. Et enstemmig Folldal kommunestyre er bekymret for både villreinens beiteområder, husdyrbeite, fiskens mulighet til å overleve vinterstid og de visuelle effektene av en så stor dam i den flate seterdalen.

— Vi skal nå se på kommentarene fra høringsinstansene og fastsette et endelig utredningsprogram i løpet av høsten, sier Ingrid Haug i NVE.

Først når GLB og ØKAS kan presentere en ferdig konsekvensutredning, kan det bli aktuelt med konsesjonssøknad og endelig beslutning i saken.

Nei fra Naturvernforbundet

Naturvernforbundet - både nasjonalt og i Hedmark - har sagt et

klart nei til den planlagte utbyg-

fakta

Einunndalen

- Seterdal i Folldal kommune, Hedmark
- Strekker seg fra barskog til snau fjell
- Fire mindre naturreservater
- Del av Knutshø villreinområde
- Mangfoldig seterdrift med ku, geit, sau og hest

gingen allerede.

— Einunndalen er et av Hedmarks viktigste levende seter- og kulturlandskap, og må for all del ikke demmes ned, sier Naturvernforbundets leder, Lars Haltbrekken.

Hensynet til kulturlandskapet i Einunndalen står høyst på lista over innvendinger også fra Naturvernforbundets fylkeslag i

Hedmark.

Seterdrift og utmarksbeiting har gjort Einunndalen til Hedmarks viktigste kulturlandskap, ifølge fylkesmannen. Nå kan det gå mot kraftutbygging i dalen. (Foto: Jon Bjartnes)

”I tørre nedbørsår vil neppe dammen være oppfylt om sommeren. Strandsona vil da framstå som et ekstra skjemmende syn i kulturlandskapet i en av Norges vakreste seterdaler”, skriver Naturvernforbundet i Hedmark i sin uttalelse.

Også Per Flatberg, veteran blant norske elvevernere og medlem i Naturvernforbundets vassdragsvernråd, lover innsats for å stanse utbyggingsplanene.

— Vi må tilbake til de store kraftutbyggingene for å finne noe å sammenligne disse planene med, sier Per Flatberg.

Foto: Jon Bjartnes

Lei deg ei ku

Bønder som ikke har dyr selv, kan nå få områdene sine ryddet av innleide beitedyr.

Det er prosjektet Åpent Kulturlandskap i Vennesla hvor man kan få leie kyr i noe som kalles Kubanken. Bønder med disponible beitedyr setter seg opp på en liste, og blir kontaktet av landbrukskontoret i kommunen hvis det er beite som er i ferd med å gro igjen. Både storfe og småfe kan brukes i ordningen.

Sau mot gjengroing

Kystlyngheiene på vestlandet kan reddes av utegangersauen. Ved Bioforsk har de arbeidet med utegangersau og kystlandskap i flere år. – Norge er ansvarlig for å ta vare på de nordlige kystlyngheiene, og vi er helt avhengige av at man fortsatt bruker disse for å lykkes, seier Liv Guri Velle ved Bioforsk til forskning.no. Ved bioforsk har de arbeidet med utegangersau og kystlandskap i flere år. De mener økt bruk av den gamle sauerasen vil være et avgjørende bidrag for å holde kulturlandskapet åpent. I et nytt prosjekt vil de bruke utegangersau for å kombinere næring og kulturlandskapspleie.

Kurs i kulturlandskap

Universitetet i Stavanger arrangerer kurset i Kulturlandskap i endring våren 2008.

Kurset er i første rekke rettet mot landbruksforvaltningen i kommunene, og gir 10 studiepoeng. Hovedmålet med faget er å gi ansatte i kommunene kunnskap om forvaltning og skjøtsel av kulturlandskapet.

— Mer penger t

— En større andel av de statlige overføringene til landbruket må rettes inn på bevaring av kulturlandskapet, sier tidligere landbruksminister Lars Sponheim til Miljøjournalen. Samtidig advarer han mot å tro at tidligere tiders driftsformer kan komme tilbake.

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Sauebonde, agronom og venstreleder Lars Sponheim var landbruksminister i regjeringen Bondevik II. Nå etterlyser han sterkere satsing på bevaring av kulturlandskapet. På ønskelista står mer bioenergi, bedre botaniske registreringer og en variert eierstruktur i landbruket.

— Mann med lå en utopi

For å finne de riktige virkemidlene må man se endringene i jordbrukslandskapet i et langt tidsperspektiv, mener Lars Sponheim.

— Før var landbruket håndverk og håndarbeid. I dag stiller vi bare de arealene som kan nås fra setet i en traktor. Det er utopisk å tenke seg at vi skal få tilbake kårkallene som ryddet kratt med øks og slo engene med lå. Istedenfor å drømme om tidligere

re tiders driftsformer må vi ta vare på kulturlandskapet ved hjelp av et konglomerat av ulike, landbrukspolitiske virkemidler, sier Sponheim.

Bioenergi i krattskogen

Sponheims oppskrift på å bremse gjengroing i utmarka er mer satsing på bioenergi.

— Gjengroing er ikke noe nytt fenomen. Vi har hatt voksende biomasse i den norske utmarka helt siden de store utvandringene til Amerika på 1800-tallet. Ikke minst har vi sett denne gjengroingen på Vestlandet og i Nord-Norge. Så har dette akselerert i løpet av den siste generasjonen. Noen ser ut til å tro at vi kan bremse denne utviklingen ved å slippe mer sau i utmarka, men det er ikke nok. For det første beiter sauen selektivt. Ensidig beiting kan gå ut over artsmangfoldet, samtidig som det er mye sauen ikke eter.

Det som holdt landskapene åpne før, var en kombinasjon av flere husdyrarter, der både ku, hest og geit gikk på beite i tillegg til sauen. Dermed fikk man et mer variert beitepress. For det andre har gjengroingen mange steder nå kommet så langt at beiting alene ikke vil gjøre nytten. Beitedyr spiser ikke trær. Der krattet har vokst så høyt at beiting ikke er løsningen, må svaret bli bioenergi. Vi kan ikke bare gjøre det til et problem at vi har for mange trær her i landet. Bioenergi er en stor ressurs og vil bli enda større. Høyere strømpris vil gi oss både mer bioenergi og mindre krattskog, sier Sponheim.

Artsregistreringer i innmark

I områder der jorda er i aktiv bruk etterlyser Sponheim bedre presisjon når det gjelder registrering av arter og forvaltning av de ulike landskapstypene.

Det skal mer til enn sau for å stanse gjengroingen av Norge, mener sauebonde Lars Sponheim. (Foto: Jon Bjartnes)

til kulturlandskapet

— I min tid som landbruksminister overførte jeg rundt en halv milliard kroner til lokale og regionale miljøprogram, gjennom jordbruksavtalen. Pengene går blant annet til støtte til stølsdrift og slått. Disse overføringene bør nå økes. Samtidig trengs større presisjon når det gjelder hvilke tiltak man setter i verk.

I dag er tendensen ofte at man identifiserer et område med spesielle kvaliteter, gjerder det inn og slipper beitedyr. Men hvilke arter som lever der, og hva slags skjøtsel de egentlig krever, har man ofte liten kunnskap om. Her blir det nødvendig med spesifikke registreringer av botanikk og øvrige arter, som grunnlag for mer spesifikke tiltak. Kunnskapen må brukes til å gi presise, lokale svar på spørsmål som hvilke områder som bør slås, når det bør skje, hvil-

ke beitedyr som bør beite hvor og så videre. For å få de nødvendige registreringene på plass må vi sende botanikerne ut i det praktiske liv for å gjøre sin del av jobben. Det betyr at tilgangen på botanikere kan bli en betydelig propp i systemet, sier Sponheim.

Landskapspleie godkjent av WTO

I dag må alle gårder som får produksjonstilskudd legge fram egne miljøplaner - uansett om de søker penger til stell av kulturlandskapet eller ikke.

— I forbindelse med disse planene driver bøndene blant annet med egenregistrering av vegkanter, åkerholmer og andre områder vi vet kan bety mye for artene i kulturlandskapet. Hvis man kobler en mer nøyaktig artsregistrering på disse planene, kan man

få et verktøy for mer treffsikker skjøtsel av kulturlandskapsverdiene. Det er godt mulig at forhandlingene i WTO uansett vil tvinge oss til å gå videre i slike retninger. Hvis begrunnelsen for støtteordningene til landbruket er å ta vare på arter og landskapstyper, kan støtten defineres som "grønn" i WTO-terminologien. Da kan man opprettholde et høyt støttenivå på en WTO-tilpasset måte. En mulig framgangsmåte kunne være at hver gård gjorde langsiktige avtaler med lokale myndigheter om å skjøtte arealene slik og sånn. Da vil det naturligvis være en betingelse at man vet hvilke verdier man betaler for å ta vare på, sier Sponheim.

— Landbruk er monokultur

Det er viktig å være redelig i språkb Bruken når man snakker om kva-

Lars Sponheim tror det er penger og ikke "mannen med låen" som kan redde kulturlandskapet. (Foto: Venstre)

litetene i kulturlandskapet, mener Sponheim.

— Mange snakker som om det er en nesten innebygd funksjon at landbruket leverer artsmangfold. Men selve ideen bak landbruket er monokultur. Mangfoldet oppstår i randsonene, og når man klarer å sørge for at ulike monokulturer danner et lappverk. Etter min mening er en mangfoldig eiendomsstruktur også med på å hjelpe fram et mangfold av arter og landskapstyper. En blanding av store og små bruk vil gi rom for både de store og effektive gårdene, og de små som kan passe til beskrivelsen livsstilsjordbruk. En slik mangfoldig struktur vil være bra også for landskapskvalitetene, sier Lars Sponheim.

kort sagt

Areal

Riksrevisjonen slo i juli fast at arealutviklingen i Norge ikke er bærekraftig på flere områder. Riksrevisjonens rapport viser at utbygging i snaufjellet og skog-grensa har økt med 25 prosent siden 1985. Heller ikke utbyggingen i strandsonen er redusert. I området fra Østfold til Hordaland er mer enn halvparten av fastlandets kystlinje mindre enn 100 meter fra bygninger, noe som reduserer tilgjengeligheten for allmennheten.

Også i byene er arealutviklingen et problem. Utbyggingsmønsteret i byene og tettstedene fører til at stadig større arealer blir beslaglagt, samtidig som det ikke blir lagt til rette for å øke andelen miljøvennlige transportformer i dekkende grad. Riksrevisor Jørgen Kosmo uttalte til NTB at situasjonen bare blir verre, og at rapporten er et varsku om hvordan det kan bli i fremtiden om ikke noe gjøres.

Gift

Statens forurensningstilsyn har anmeldt Hydro Polymers AS i Bamble for miljøkriminalitet etter utslipp av fem kubikkmeter av miljøgiften klorerte hydro-

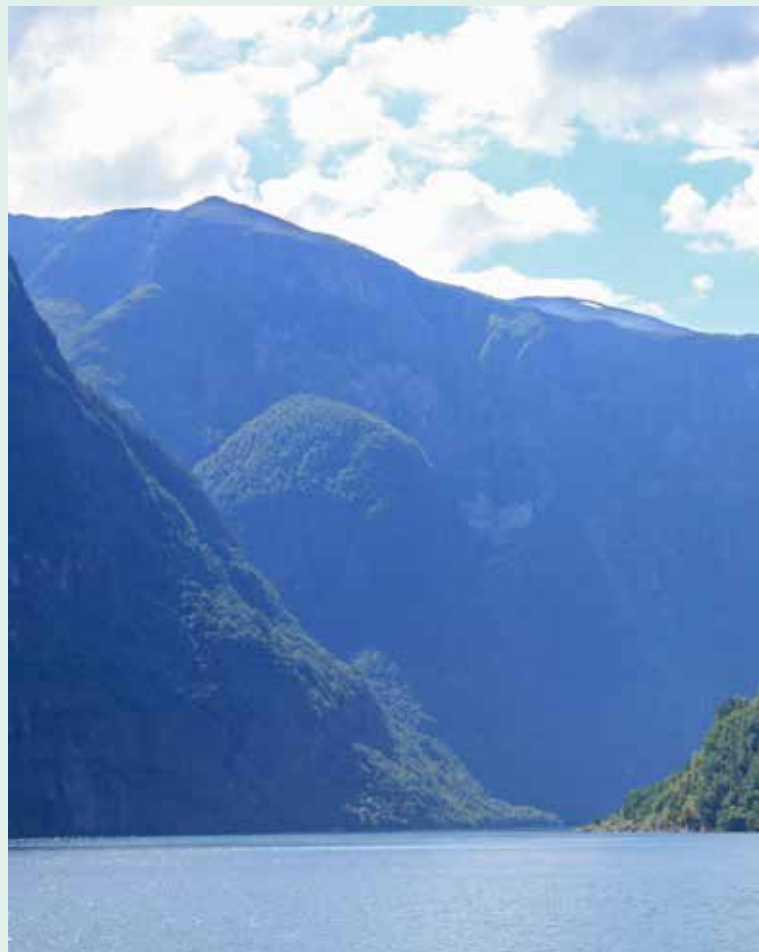
karboner. Utslipet skjedde da løsemiddel fra en tankbil skulle tømmes inn på en lagertank for klorerte biprodukter (EDC-tjære). — Utslipet var stort, med potensial for alvorlige virkninger på miljøet. SFT ser særlig alvorlig på den store mengden EDC og EDC-tjære som er sluppet ut, og at bedriftens rutiner for å forhindre et slikt utslipp ikke har vært gode nok, melder SFT

Motorferdsel

Et nytt lovforslag som begrenser motorferdsel i utmark og vassdrag er sendt ut til høring av Direktoratet for naturforvaltning (DN). Bak forslaget ligger det et ønske om å redusere motorferdselen til et minimum. Vedtas forslaget, må kommunene utarbeide motorferdselplaner og ferdseplaner på snødekt mark skal skje ved leiekjøring. Fritidskjøring blir ikke tillatt, med unntak av Finnmark og Nord-Troms, som midlertidig får beholde sine særordninger. Høringsfristen er satt til 15. oktober.

Verdensarv

Geirangerfjorden kan miste plassen på Unescos verdensarvliste, dersom de planlagte kraftlinjene gjennom Sogn og

Fjordane blir bygget.

— En kraftlinje ved dette området vil være et sensitivt inngrep i forhold til å være på verdensarvlisten. Her bør myndighetene tenke seg grundig om. En risikerer at hele området kan bli de-listet, sier styremedlem Einar Steensnæs, Norges styremedlem i UNESCO til Aftenposten. De planlagte kraftlinjene gjennom Geirangerfjorden skal sikre strøm til Midt-Norge.

Arabian Oryx-reservatet i

Oman ble i juni strøket fra Unescos verdensarvliste. Den sjeldne antilopearten Arabian Oryx har nesten blitt utryddet, først og fremst på grunn av at det opprettes nye borefelt for olje og gass i området. Over 800 steder er på verdensarvlista, og Oman ble det første sted ut av rekka. Unesco sier i en pressemelding at Oman ikke har klart å bevare naturverdiene i reservatet.

Vassdrag

Høyre ønsker nå å bygge ut vassdraget Rauma / Ulvåa i Romsdalen. Vassdraget ble vedtatt varig vernet av Stortinget i 1993.

— Jeg mener vi må kunne se på Rauma/Ulvåa på nytt. Tidene har forandret seg, og vi har stort behov for miljøvennlig energi som vannkraft er, sier Høyres fylkesordfører kandidat i Møre og Romsdal, Olav Bratland, til Romsdals Budstikke.

Naturvernforbundets klage på utbyggingen i Hattebergvassdraget ble forkastet av Miljøverndepartementet. Dermed ligger alt til rette for det kan legges nye rørledninger i vassdraget ved Baroniet Rosendal. Vassdraget har vært vernet i flere år, men få dager før Bondevik II-regjeringen gikk av, ga de dispensasjon fra vernebestemmelsene. Naturvernforbundet og Informasjonsnemda for Hattebergvassdraget klaget avgjørelsen inn til Fylkesmannen i Hordaland, som

Direktoratet for naturforvaltning vil forby fritidskjøring i utmark.
(Foto: Denise Lejcar / Istockphoto)

Geirangerfjorden kan bli fjernet fra Unescos verdensarvliste. (Foto: Svetlana Privezentseva/Istockphoto)

sendte saken videre til Miljøverndepartementet, som nå har forkastet klagen.

Klima

De to første sommermånedene har vært de våteste i England og Wales siden målingene begynte i 1766. Det kraftige regnet har forårsaket de verste flommene på 60 år, skriver nyhetsbyrået Reuters.

Også i Norge har kanskje noen fått med seg at været ikke har vært helt topp over alt. Oslo hadde sin våteste juli siden 1940, med kun fem nedbørsfrie dager. Mens Nord-Trøndelag og nordover har hatt mye mindre nedbør enn normalt. Nordland er det fylket hvor det har vært minst nedbør av alle, skriver Aftenposten.

Økomat

Økologisk jordbruk kan produsere tre ganger så mye mat i utviklingsland, og like mye i industriland, som vanlig jordbruk,

hevder amerikanske forskere. Deres funn motsier argumenter som sier at økologisk mat (mat som er dyrket uten bruk av kunstgjødsel og insektgift) ikke er like effektiv som andre metoder, skriver nyhetsbyrået Reuters.

— Vi ble overrasket over hvor mye mat økologisk jordbruk produserte. Jeg håper derfor at vi kan avslutte diskusjonen om at man ikke kan produsere nok mat på denne måten, sa professor Ivette Perfecto ved Universitetet i Michigan. Hun sa videre at estimerer de hadde gjort indikerte at økologisk jordbruk kunne produsere nok mat til hele jordens befolkning, og muligens også enda flere mennesker, uten økning i jordbrukslandskapet.

Atomkraft

Et jordskjelv i det nordvestlige Japan utløste brann i et atomkraftverk. Det var midt i juli at jordskjelvet som målte 6,8 på richters skala, utløste brannen.

Trafikken i Beijing kveler OL-byen. (Foto: Xin Zhu/Istockphoto)

Ti personer omkom i skjelvet, og flere hundre ble skadet. Det var ved kjernekraftanlegget i byen Kashiwazaki at det brøt ut brann i en transformatorstasjon. Det har så langt blitt oppdaget tre lekkasjer av radioaktivt avfall fra kraftverket, skriver VG. Lekkasjene skal i følge Japans atomovervåkingsbyrå ikke utgjøre noen særlig fare for omgivelsene, men kraftverket må kanskje stenge i ett år.

Samferdsel

Norge har Europas dyreste

kollektivtrafikk, mens vi har den nest billigste bensinen. Det viser en undersøkelse fra Urbanet Analyse, som sammenligner priser med folks kjøpekraft i europeiske land. Daglig leder Bård Norheim i Urbanet Analyse mener at myndighetene legger opp til at folk heller bør kjøre privatbil enn å reise kollektivt, melder NRK.

En million biler skal vekk fra OL-byen. Forurensningen har vært en bekymring for den Internasjonale Olympiske Komite (IOC) foran neste års sommer-OL i Beijing. Men skepsisen lettet noe etter at Beijing la fram en rapport som viste hvordan de tar grep for å minske forurensningen. Blant annet skal Beijing trekke en million biler vekk fra gatene i august, som et prøveprosjekt, samtidig som byen vil erstatte 50.000 gamle drosjer og 10.000 busser i løpet av året.

Regnskog

Regjeringen vil stoppe bruken av tropisk tømmer i offentlige bygg, skriver NRK. Det kommer fram i den nye handlingsplanen for miljø- og samfunnsansvar, hvor det står at det ikke skal benyttes trevirke med tropisk tømmer i selve bygget eller i materialer som brukes i byggeperioden.

Tropisk tømmer skal ikke lenger brukes i offentlige bygg. (Foto: Joseph Luoman/Istockphoto)

sitater

– Det finnes bare noen titall bjørner i Norge, og de fleste er svenske bjørner på harrytur blant norske sauer.

Rasmus Hansson, Generalsekretær i WWF Norge, til Dagsavisen

– Vi vil anbefale hvor mye kjøtt folk skal spise, hvor det skal komme fra og hva slags kjøtt som forurenses minst.

Annica Sohlström, sjef for ernæringsavdelingen hos Livsmedelsverket, Sverige (Dagsavisen)

Lavutslippsutvalget har fått et nytt mandat, nedsatt i Klassekampens lederartikkel.

Leder i lavprisutvalget, BI-professor Jørgen Randers.

- Miljø er viktig, men her i Tromsø får man ikke gjort så mye med miljøet. Jeg må ærlig talt si at fokuset er overdrevet. Folk i Tromsø er egentlig opptatt av skole, eldre og veinett.

Kristoffer Kanestrøm, FrPs andre-kandidat i ishavsbymen. (NRK)

- At det er rent og pent i byen er viktigere enn CO2-utslipp. I Drammen er det viktigst å holde på byens skjønnhet.

Senterpartiets listetopp i Drammen, Tarald Rike. (NRK)

- Vi graver opp plantene vi finner, samler frø og leverer dem til forbrenning. Dette er spesialavfall.

Naturforvalter Bård Bredeesen i Oslo friluftsetat vil ha full krig mot kjempebjørnekjeks og tromsøpalme.

(NRK Østlandssendingen)

Flere festivaler

er tar miljøansvar

Miljøansvaret har også nådd norske festivaler. Og det er rockefestivalene som er best.

TEKST: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

— Det har skjedd mye de siste fem årene. Fra å være nærmest ikke-eksisterende, er miljøprofilen til festivalene nå mye mer tilstede, sier Linnea Svensson, leder i fagrådet for norske rockefestivaler. Hun mener norske festivaler tar mer ansvar nå enn tidligere.

Bakgrunnen mener Svensson ligger i at mange norske festivaler har Roskilde som forbilde, en festival som lenge har hatt en fremtredende miljøprofil, med økologisk mat og resirkulering. Og den miljøtrenden som har vært i samfunnet ellers de siste årene, har gjort seg mer gjeldende også på festivaler.

Økologisk på øya

Øya-festivalen har i flere år profilert seg som en miljøfestival. Natur og Ungdom har ansvar for gjenvinningen av avfall på området, som er delt opp i elleve ulike fraksjoner, forklarer miljøansvarlig for festivalen, Arnt Olav Andersen. I tillegg gis det pant på alle plastbergere.

— Vi tillater også veldig lite utdeling av flyers, og utdeling av noe som helst generelt, forklarer Andersen om festivalen som holdes på historisk grunn i middelalderparken i Oslo

I tillegg til å være blant de beste i klassen når det gjelder resirkulering, er de også helt i toppen når det gjelder økologisk mat. Andersen forklarer at 98 prosent av all maten som selges er økologisk dyrket.

— For å være sikre på at vi skulle ha nok mat til festivalen, så begynte vi kontakten med leverandørene allerede i januar, forklarer han.

Utvanner begrepet

Selv om flere festivaler de siste årene har ønske å opptre som miljøvennlige, er det flere som ikke helt klarer å leve opp til målene sine.

— Det er flere som ønsker å være miljøvennlig uten å være det, og det utvanner miljøbegrepet, sier Svensson.

Spesielt mener Svensson det gjelder økologisk mat, hvor mange sier de skal servere økologisk uten å gjøre det.

— Det beste hadde vært om de satte seg mer edruelege mål, som de også klarte å oppnå, sier Linnea Svensson. Som også jobber for Øyafestivalen, i tillegg til å være tilknyttet norsk rockforbund og prosjektet økorock.

— En drøm å rydde

I juli gikk Tromsøs største musikkfestival av stabelen. Miljøansvarlig på Buktafestivalen i Tromsø, Terje Håkstad, mener å rydde opp etter årets festival aldri har vært enklere.

— I år gikk det som en drøm å rydde festivalområdet. Tidligere har det vært vanskelig, men i år fungerte oppryddinga virkelig, utbryter han. Mye av æren gir han til publikum som ikke bare benyttet seg av panteordningen på glass, men som også tok ansvar for andre som ikke var like påpasselige.

— Jeg ble nesten litt rørt da jeg så at folk ikke bare tok med sine egne glass, men også plukket opp glass etter andre, som de så leverte inn, forklarer Håkstad.

I tillegg til pantesystem på glassene, hadde festivalen i år bestilt spesialglass, som ikke knuste like lett, og Håkstad forteller at det hjalp betydelig når det skulle ryddes, i tillegg til resirkuleringssystemet fungerte.

Panteordninga med ølglass på

Buktafestivalen hadde positive effekter for mer enn miljøet. Det ble samlet inn nesten 24.000 ølglass på festivalen, og pengene fra disse glassene valgte Bukta å gi til Kafé X, et nettverkstilbud for tidligere rusmisbrukere.

— Det ble pantet mellom nesten 24.000 glass under festivalen. Vi har rundet det opp til en rund sum, slik at Kafé X får 25.000 kroner, sier festivalsjef Robert Dyrnes i en pressemelding.

Storås med sofapant

Storåsfestivalen i Meldal utenfor Trondheim har siden oppstarten i 2004 profilert seg som en miljøfestival med kortreist mat, kollektivtransport, pant og resirkulering. I år innførte de også sofapant, hvor deltakerne betalte depositum for partytelt og sofaer. Dersom gjestandene ble tatt med tilbake eller lagt i søppelcontainere fikk man depositumet tilbake.

Jens Hove, renholdsansvarlig for Storåsfestivalen sier at oppryddinga gikk greit.

— Men også i år vokste festivalen over hodet på oss. Vi har ikke

mulighet til å ta unna alt, forklarer Hove, som sier at veldig mye av maten som ble servert.

Rock best

For tre år siden ga Øyafestivalen ut miljøhåndboka i samarbeid med GRIP. Svensson sier boka fikk gode tilbakemeldinger og kan ha vært med på å løfte miljøbevisstheten blant norske festivaler. Boka tar for seg hvordan festivaler bør forholde seg til avfall, energibruk og transport på en mest mulig miljøvennlig måte.

— Jeg tror at rockefestivaler er mer miljøbevisste enn andre. Mange jazzfestivaler vil gjerne, men de har ikke det samme rene festivalområdet man ofte finner på rockefestivaler, avslutter Svensson.

Øya-festivalen har i flere år profilert seg som en miljøfestival. Natur og Ungdom har ansvar for gjenvinningen av avfall på området, som er delt opp i elleve ulike fraksjoner.

(Begge foto: Terje Sorgjerd)

DiCaprios dokumentar på kino i høst

Ny stor miljøfilm

17. august har Leonardo DiCaprios miljøfilm "The 11th hour" premiere i USA. Om noen uker kommer filmen til norske kinoer.

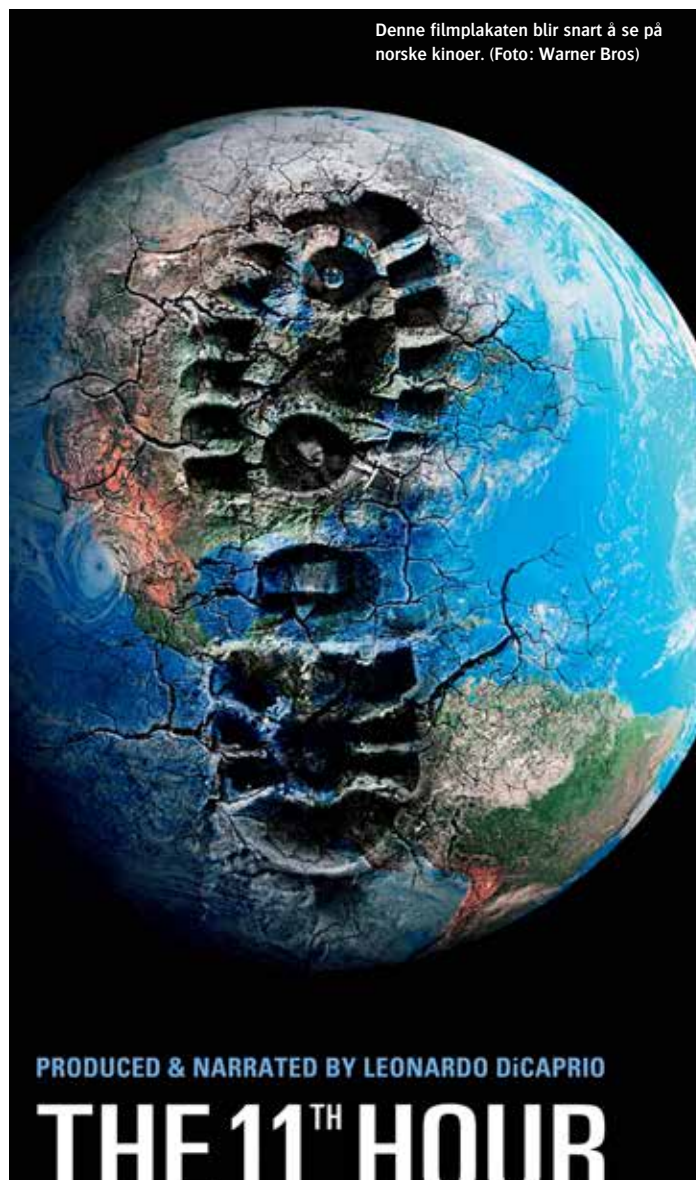
TEKST: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

"The 11th hour" er en dokumentar som tar for seg hvordan mennesket påvirker jordas økosystemer og miljø. En rekke kjente tenkere, forskere, politikere og miljøaktivister er intervjuet. Blant dem finner vi fredsprisvinner Wangari Maathai, Makhail Gorbatsjov, den britiske professoren Stephen Hawking, fysikeren Andrew Weil, miljøaktivisten Paul Hawken og tidligere CIA-direktør James Woolsey.

Hollywoodstjernen selv står som produsent og forteller. Han sendte nylig ut følgende melding.

— "The 11th hour" dokumenterer de alvorlige problemene livet på jorda står overfor. Global oppvarming, avskoging, masseutryddelse av arter og rovdrift på livet i havet. Det viktigste elementet i "The 11th hour" er likevel ikke portrettet av en planet i krise, men budskapet om håp og løsninger, skriver DiCaprio i en pressemelding.

Filmen vises først i New York og Los Angeles 17. august. En uke senere blir filmen vist i andre amerikanske byer. Det foreligger foreløpig ingen dato for premiere i Norge, men Warner Bros Norway regner med at filmen blir satt opp på norske kinoer i september eller oktober.

— Som borgere, ledere, forbrukere og velgere har vi muligheten til å bidra til at økologi blir integrert i regjeringenes politikk og i hverdagslivet. I denne kritiske perioden i menneskehetens historie, er det vår generasjons oppgave å lege skadene fra den industrialiserte sivilisasjonen. Hva vi gjør avhenger av utviklin-

gen i vår felles bevissthet og kan redde denne unike blå planeten for fremtidige generasjoner, sier DiCaprio.

I 1998 opprettet han en miljøstiftelse, som arbeider med miljøproblemer knyttet til global oppvarming, ferskvann, biologisk mangfold og økosystemer i havet.

Våt juli

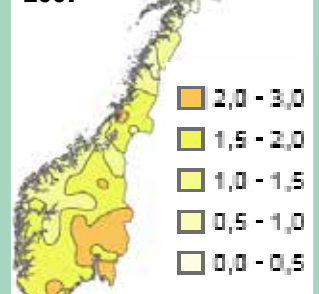
Det falt 30 prosent mer regn i Norge i juli enn normalt, men gjennomsnittstemperaturen var 0,9 grader over normalen.

I deler av Vestfold falt det mer enn 300 prosent av nedbørsnormalen. Også Vestlandet og Midt-Norge opplevde store nedbørsmengder. Nord-Norge på sin side fikk mindre nedbør enn normalt.

Temperaturoversikten viser en månedstemperatur på en snau grad over normalen for landet. Dette er den 35. varmeste juli som er registrert for Norge som helhet etter 1900. Trøndelag, Nordland og Troms hadde det varmeste været, med 2-3 grader over normalen. Kaldest var det i Øst-Finnmark.

Lufttemperatur

Januar - juli
2007

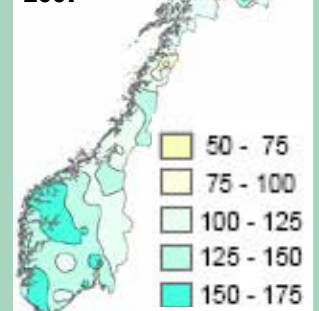

Avvik i grader fra normal sesongtemperatur.

Kilde: Meteorologisk institutt

Nedbør

Januar - juli
2007

Nedbør i prosent av normal.

Kilde: Meteorologisk institutt